

ACADEMIA ROMÂNĂ

Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii

– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

Vol. XV/2022

Editura MEGA

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

– publicație fondată de acad. Gleb Drăgan –

REDACȚIA:

Director: dr. Dumitru MURARIU
membru corespondent al Academiei Române

Consilier editorial: dr. Valentin MARIN

Redactor șef: Acad. Mihail-Viorel BĂDESCU

Redactor șef adjunct: dr. Tiberiu TĂNASE

Secretar de redacție: C.Ș. Mirela-Adriana ANGHELACHE

Colegiul de redacție: Viorela-Valentina DIMA, Edith-Mihaela DOBRESCU, Emilian M. DOBRESCU, Dan GÎJU, Emil HEDEȘIU, Marian MOȘNEAGU, Alba-Iulia-Catrinel POPESCU, Nicolae ROTAR, Narcis ZĂRNESCU.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine autorilor

Adresa redacției:

Calea Victoriei, nr. 125, camera 31, sectorul 1 București, cod 010071

Adresa web: <http://www.studii.crifst.ro>

Administrator pagină web: Andrei Lămureanu

ACADEMIA ROMÂNĂ
Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii
– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca, 2022

Revista este inclusă în baza de date internațională CEEOL

© Autorii, 2022

Responsabilitatea conținutului, interpretărilor și părerilor
exprimate în paginile revistei revine exclusiv autorilor.

ISSN 1844 – 9220
ISSN-L 1844 – 9220

Editura MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

*În memoria dlui col (r) dr. ist. Valentin MARIN,
cel care a însuflețit această revistă*

CUPRINS

157 DE LA NAȘTEREA LUI DRAGOMIR HURMUZESCU
100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI EDMOND NICOLAU
150 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ION HELIADE RĂDULESCU

Filofteia REPEZ, Nicolae-Florin PRUNĂU Omagiu savantului român Dragomir Hurmuzescu.....	19
Stan PETRESCU Dragomir Hurmuzescu, remarcabil fizician, inventator, profesor și ctitor al radiofoniei românești.....	35
Eufrosina Otlăcan Edmond Nicolau, 100 de ani de la naștere.....	47
Eufrosina OTLĂCAN Ion Heliade Rădulescu, ctitor al Școlii românești.....	53

EVOCĂRI

Valentin-Stelian BĂDESCU Medici musceleni de altădată – Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse.....	61
Curcă DUMITRU File din istoria Facultății de medicină veterinară din București. Partea a II-a: 100 de ani de la transformarea Școlii superioare de medicină veterinară în Facultatea de medicină veterinară, arondată între anii 1921 și 1948 Universității din București.....	99
Iorgu PETRESCU, Angela PETRESCU Grigore Antipa – Raportul prezentat în fața Academiei Române despre activitatea sa în timpul ocupației străine a Bucureștilor din Primul Război Mondial	145

Stan PETRESCU Take Ionescu în diplomația și viața politică românească, la cumpăna dintre secolul 19 și începutul secolului 20.....	153
Daniela-Amby OSTAFE, Laura-Alexandra OSTAFE, Laurențiu-Norocel OSTAFE Academician Ana Vasilichia Aslan, inventatoarea produsului Gerovital H3 – Realizare de excepție în știința românească.....	171

STUDII ȘI COMUNICĂRI

Mirela-Adriana ANGHELACHE Scara Richter, celebra scară de măsurare a mărimii cutremurelor. Istoric și descriere.....	193
Emilian M. DOBRESCU, Edith Mihaela DOBRESCU Influența COVID-19 asupra copiilor și tinerilor – Perspective ale organizațiilor internaționale.....	207
Ștefan GHEORGHE Starea de drept și starea de fapt în România anilor 1944–1947. Considerații privind schimbarea formei de guvernământ a României la începutul regimului comunist.....	215
Eugen SITEANU Șapte secole de generare și regenerare a strategiei acțiunilor rapide	227
Tiberiu TĂNASE Puncte de vedere privind asasinarea marelui istoric român Nicolae Iorga, membru al Academiei Române. Implicarea poliției legionare și a Corpului Muncitoresc Legionar (CML) în asasinat.....	237
Narcis ZĂRNESCU Creierul, câteava procente epistemice. O foarte scurtă istorie a neuroștiințelor. Excurs bibliografic.....	249

PERSONALITĂȚI

Gabriela ANDREI, Mircea-Dragomir ANDREI Dr. Carol Paul Karácsonyi la 80 de ani.....	265
--	-----

Ioan Codruț LUCINESCU Mitiță Constantinescu, susținător constant al industrializării României în perioada interbelică.....	283
<u>Marian Traian GOMOIU</u> , Sanda MAICAN, Dumitru MURARIU Două personalități ale biologiei românești – Profesorul Mihai Băcescu și discipolul său, Marian-Traian Gomoiu.....	295
Ioana PETCU, Andreea Florina RADU, Tiberiu TĂNASE Aspecte mai puțin cunoscute din viața și activitatea lui Henri Coandă.....	309
Alin M. OLĂRESCU Nicolae P. Leonăchescu și Julius Natterer, două modele de organizare a memoriei.....	335

VARIA

Ionel Aurelian COTOBAN Durustorum – Constantiniana Daphne, punte peste Dunăre – Cale a sfinților.....	363
--	-----

SEMNAL EDITORIAL, RECENZII

Mirela Adriana ANGHELACHE Maria Boștenaru Dan (ed.): Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens (Patrimoniul, Peisajul și Restaurarea Grădinilor Istorice).....	373
Mirela-Adriana ANGHELACHE Ioan Munteanu: „Stradele Brăilei”, „Stradele Brăilei II”, „Piața Traian – kilometrul zero. Povestea unei străzi – Regala”	377
Adrian BAVARU Alexandru Ș. Bologa: Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină „Grigore Antipa” Constanța – Repere.....	383
Valentin-Stelian BĂDESCU Mihail-Nicolae Stanca: Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi, Vol. I și II.....	389

Alexandru Ș. BOLOGA

Tiberiu Tănase (coord.): Ovidiu Boureanu, Petru Ștețcu – Democrație vs.

Totalitarism (manual)395

IN MEMORIAM

Viorel BĂDESCU

Dr. Valentin Marin – o viață dedicată profesiei și Comitetului Român de

Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii.....401

Alin M. OLĂRESCU

Valentin Marin – Un militar de carieră și istoric în slujba Comitetului

Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române....417

Eugen SITEANU

Omagiu adus domnului dr. Valentin Marin.....427

Mărturii despre domnul dr. Valentin Marin.....431

DOUĂ PERSONALITĂȚI ALE BIOLOGIEI ROMÂNEȘTI – PROFESORUL MIHAI BĂCESCU ȘI DISCIPOLUL SĂU, MARIAN-TRAIAN GOMOIU

**Marian Traian GOMOIU¹, Sanda
MAICAN², Dumitru MURARIU³**

s.maican@gmail.com; dmurariu@antipa.ro

ABSTRACT: A temporary exhibition was organized at the “Grigore Antipa” National Museum of Natural History in Bucharest, entitled *100 Years of Zoology in Romania. Memories about the Future*, and opened on 21st November 2018. On this occasion, the relationship between master Mihai Băcescu and his disciple Marian-Traian Gomoiu, young researcher, was recalled. Among the outstanding zoologists, to whom homage was paid, Dr. Mihai Băcescu had a direct and overwhelming influence on the young researcher, who became his doctoral student and, later, asserted himself as a specialist in marine ecology. Glimpses into events and thoughts about the fruitful collaboration between the two scientists, in the laboratories in Bucharest and Constanța, enriched with moments from their field work prove the strong professional and emotional bond between Professor Mihai Băcescu – “master wizard” and Professor Marian-Traian Gomoiu, his disciple.

KEYWORDS: Mihai Băcescu, Marian-Traian Gomoiu, oceanography, carcinology, a master-disciple bond.

Preambul

Profesorul Mihai C. Băcescu (1908–1999), zoolog, oceanolog și muzeograf român, membru titular al Academiei Române, a fost fondatorul

¹ Membru titular al Academiei Române

² Dr., Cercetător științific II, Institutul de Biologie al Academiei Române.

³ Membru titular al Academiei Române; Dr., director al Institutului de Biologie al Academiei Române, prim-vicepreședinte al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române; președinte de onoare al Asociației Cultural-Științifice „Dimitrie Ghika – Comănești”.

Școlii românești de oceanografie biologică și carcinologie. A urmat cursurile Facultății de Științe Naturale din Iași, din anul II de studii fiind numit preparator la Catedra de Morfologie Animală, specializându-se în fauna acvatică și marină, în special crustacee și pești. În anul 1933 începe pregătirea tezei de doctorat cu tema *Mysidaceele din apele românești*, pe care a susținut-o în 1938.

A petrecut cinci ani la Stațiunea zoologică marină de la Agigea și la Stațiunea de la Capul Caliacra, aflată în administrarea Institutului Bio-oceanografic de la Constanța al Dr. Grigore Antipa. La recomandarea lui Paul Bujor și de asemenea, a lui Emil Racoviță, în 1939 obține o bursă de studii în Franța, unde tânărul savant face o impresie excelentă la Muzeul Național de Istorie Naturală din Paris, la Muzeul oceanografic din Monaco și la diferitele stațiuni de biologie marină, în laboratoarele cărora a lucrat.

Ulterior, a parcurs treptele afirmării științifice internaționale, la conducerea Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa” și în cadrul Academiei Române. Sub remarcabila îndrumare și coordonare a savantului Mihai Băcescu s-au format o serie de taxonomiști și sistematicieni în carcinologie (Dr. Modest Guțu, Dr. Zaruhi Muradian, Dr. Iorgu Petrescu, Dr. Ileana Negoescu ș.a.), recunoscuți pe plan internațional.

Dr. Băcescu a avut o influență directă și covârșitoare și asupra tânărului cercetător Marian-Traian Gomoiu, cel care, la rândul său, peste ani, s-a afirmat ca Profesorul și Academicianul Gomoiu.

Organizarea în 2018 a unei expoziții temporare la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București intitulată *100 de ani de zoologie în România. Amintiri despre viitor* și inaugurarea ei la 21 noiembrie, au fost ocazia rememorării relațiilor dintre Profesorul Mihai Băcescu – maestrul și discipolul său – cercetătorul Marian-Traian Gomoiu. Dintre zoologii omagiați, Dr. Băcescu și-a pus amprenta profesională asupra evoluției ulterioare a doctorandului său, devenit un remarcabil cercetător, specialist în domeniul oceanografiei și ecologiei marine.

Într-un schimb de mesaje pe această temă, între domnul Profesor Marian-Traian Gomoiu și colaboratoarea sa, coautoare a articolului de față, în data de 04.12.2018, acesta scria:

[...] Ce să facem? Mergem înainte, cu povara binelui sau răului. Trebuie. De aceea îți transmit ce-am realizat, mobilizat de chemarea conducerii Muzeului „Grigore Antipa” pentru a pregăti ceva în legătură cu expoziția dedicată marilor biologi români, academicienii Nicolae Botnariuc, Petru-Mihai Bănărescu și

Foto: Maestrul și discipolul său pe treptele *Institutului Român de Cercetări Marine Constanța* (de la stânga la dreapta: Dr. Nicolae Bodeanu, Acad. Mihai Băcescu, Dr. Marian-Traian Gomoiu; în față, Dr. Hilarius Skolka; credit foto: Gheorghe Oprescu).

Mihai Băcescu. Despre maestrul meu, Dr. Băcescu, căruia îi voi fi recunoscător atâta timp cât sănătatea și puterile îmi vor permite, am scris ceva inițial și apoi am rotunjit materialul pe care îl anezez, cu rugămintea de a-l citi și corecta, inclusiv de a face observații.

Rândurile de mai jos au fost scrise de Academicianul Marian-Traian Gomoiu în timp ce se afla vremelnic la Berlin, împreună cu familia sa, într-o perioadă marcată de o grea suferință și de eforturi permanente pentru îmbunătățirea stării de sănătate, dar și pentru susținerea curajului de a merge mai departe, cu încredere și speranță.

Evenimentele relatate sunt crâmpie de viață de neuitat. Acestea întregesc personalitățile, conferindu-le reala dimensiune și aură ca oameni și savanți consacrați. Și, oare, cum îi putem cinsti mai bine pe profesorii noștri, decât păstrându-le mereu o amintire vie, așa cum au fost în viața de toate zilele.

Noi, cei care i-am cunoscut, cei care am trăit alături de dascălii noștri, am colaborat cu ei și am trecut împreună prin întâmplări ale vieții, ca

o mare familie, avem datoria să le reconstituim viața, atât cât putem, și să refacem drumul lung și anevoios, dar plin de satisfacții, al cunoașterii. Cei mai mulți dintre marii biologi n-au scris volume de amintiri. Nici dr. Antipa, nici prof. Borcea, nici dr. Băcescu și nici alții. Au lăsat însă o creație științifică nemuritoare, iar urmașii lor le-au păstrat amintirea și le-au cultivat opera.

Câteva gânduri și amintiri despre colaborarea fructuoasă dintre Profesorul Băcescu și discipolul său, în laboratoarele de la Constanța și din București, completate cu experiențe și întâmplări personale petrecute în teren împreună cu „maestrul vrăjitor”, ilustrează profunda legătură adânc sufletească și profesională între omul de știință Mihai Băcescu și discipolul său, Marian-Traian Gomoiu.

*MIHAI BĂCESCU „MAESTRUL VRĂJITOR”
– GÂNDURI LA ÎNTÂMPLARE DESPRE PROFESORUL MEU –*

Sunt bucuros de inițiativa conducerii Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa” de a organiza o expoziție dedicată unor savanți și patrioți români, care prin opera lor științifică și didactică au căpătat o valoare universală, fiind stâlpi de rezistență ai susținerii și perpetuării științelor biologice din țara noastră, știința celei mai desăvârșite componente a naturii care ne înconjoară – știința cunoașterii vieții și a supraviețuirii Planetei.

Aș putea vorbi despre toți marii biologi selectați pentru a fi prezentați în această expoziție dedicată Anului Centenar al Marii Uniri a României, dar, în cele ce urmează, mă voi referi doar la dascălul meu, Dr. Mihai Băcescu, de care m-am legat sufletește într-o lungă perioadă de bucurii și necazuri, de succese și nereușite, de speranțe spre mai bine.

Academicianul Mihai Băcescu este savantul care a adus contribuții substanțiale la dezvoltarea diferitelor domenii ale biologiei animale: în primul rând studiul crustaceelor (carcinologia), herpetologia, ihtiologia, ornitologia, etnozooologia, muzeologia. El este biologul român care a reprezentat cel mai bine, după Grigore Antipa și Emil Racoviță, oceanografia biologică și ecologia marină românească pe plan mondial; este șeful de școală datorită căruia zoologia de la noi are astăzi numeroși specialiști, cel care a creat la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” un puternic nucleu de specialiști de nivel mondial, care studiază crustaceele mărunte, necunoscute, din oceanele lumii dându-le identitate și contribuind la dezvoltarea cunoașterii. Și tot el este cel care a format

și a condus Colectivul oceanologic de la Constanța, colectiv apreciat de mari biologi contemporani – prof. Constantin Motaș, prof. Radu Codreanu, prof. Eugen Pora, prof. Sergiu Cărăușu, prof. Teodor Bușnită, prof. Nicolae Botnariuc, dr. Mircea Ieniștea, dr. Ludovic Rudescu, dr. Constanța Moruzi și mulți alții.

Academicianul Mihai Băcescu face parte dintre acele personalități puternice care fac lumină în jurul lor, care dăruiesc semenilor din bogăția cunoștințelor și experienței lor și care nu se dau bătută în fața vicisitudinilor vieții, făcându-și datoria cu devotament, pasiune și abnegație. Rămâne unul dintre stâlpii de bază pe care s-a clădit biologia românească în cea de-a doua jumătate a secolului XX. Ne-a lăsat moștenire identitatea a peste 350 specii noi pentru știință din toată lumea și aproape 500 de scrieri, în marea lor majoritate lucrări științifice și cărți.

Magistrul nostru și-a acumulat cunoștințele și înțelepciunea de la maestrii săi de la Facultatea de Științe Naturale a Universității din Iași, Paul Bujor și Ioan Borcea, apoi de la Grigore Antipa și Emil Racoviță și de la savanții francezi Louis Fage, Charles Perez, Edouard Chatton, Jules Richard ș.a., de la renumitele centre de cercetare științifică de la Stațiunile oceanografice, de la Muzeul de Istorie Naturală din Paris și Muzeul Oceanografic din Monaco, precum și din cărți, prin ani de experiență în laborator și în expediții pe mare. Astfel ne putea oferi nouă, discipolilor săi, o perspectivă competentă asupra mărilor și oceanelor în general și asupra Mării Negre în special, putând îndrepta abilitățile fiecăruia dintre noi pe cele mai favorabile direcții de dezvoltare. Ori de câte ori aveam nevoie de sfaturi despre munca și rezultatele noastre, despre inițiative pe care doream să le punem în aplicare, ne adresam Profesorului, fără rezerve, direct, în cadrul întâlnirilor de la Constanța sau București, sau prin telefon, ajungând la rezultate de laudă. În aceste condiții am redactat, editat și publicat seria de cinci volume de Ecologie Marină la Editura Academiei. Aș dori să precizez că dr. Băcescu, deși nu a ocupat o catedră universitară, oriunde s-a aflat, s-a afirmat ca un adevărat profesor, învățător al zecilor de specialiști din preajma sa, preluând cunoștințele primite de la dascălii săi, dezvoltându-le și transmițându-le mai departe.

Purtam Profesorului nostru respect și dragoste, și simțindu-l apropiat, îi spuneam câteodată familiar, între noi, – „meșterul”, creând o atmosferă de apropiere sufletească, deosebindu-ne parcă de alții și nu înțelegeam cum această atmosferă nu era și în alte colective. Departe fiind de șeful și profesorul nostru, noi la Constanța și dumnealui la București, am căpătat parcă o mai mare responsabilitate asupra activității și lucrăm cu tragere de inimă. Laboratorul și

marea deveniseră „casa” noastră și eram mândri că profesorul era bucuros de realizările noastre.

Treptat „șeful” a început să ne cunoască și să aibă încredere în noi, devenind colegul care ne vorbea prin proiecte, fiind alături de noi, călăuzindu-ne, sfătuindu-ne cu calm și diplomatie în navigarea noastră pe tărâmul științelor biologice și ecologice marine.

Eram, într-un fel, colegi, angajați să ne sprijinim reciproc, colaborând unul cu celălalt și ținându-ne unii pe ceilalți responsabili, îmbunătățind continuu activitatea pe care o desfășuram. De fapt, dr. Mihai Băcescu devenise cu timpul prietenul sau unul dintre membrii familiei noastre, chiar și în condițiile când viața ne despărțise administrativ, sau străbăteam prin unele incertitudini în viață. „Meșterul” era acea persoană care putea să ne dea ascensiunea psihologică și să ne ajute să vedem raza de lumină prin obscuritatea momentelor provocatoare. Era părintele nostru spiritual.

Nu este de mirare faptul că acesta, cu toată autoritatea experienței sale, a cunoștințelor și vârstei pe care le avea, acorda atenție învățării de la noi, tinerii cercetători, pe care îi îndruma și cu care colabora. Vorbind direct cu noi, cei din colectivul Domniei-sale de la Constanța, aflam multe lucruri, luam învățăminte din propria sa experiență și, în același timp, îi dădeam ocazia să afle cum muncim, ce-am mai găsit în probele noastre, cum explicăm unele date, ce gândim să mai facem și atâtea alte lucruri care ne frământau la început de drum, unii departe de casă și, încă, fără o casă a lor.

Dr. Mihai Băcescu era mentorul care vorbea altora despre noi, era persoana care își asuma răspunderea asupra noastră promovându-ne, trimițându-ne la reuniuni științifice, în străinătate, atât cât se putea în acele timpuri și se mândrea cu noi, scoțându-ne mereu în față, fiind conectorul ce ne introducea la persoane folositoare în activitatea noastră științifică.

Deseori venea la Constanța și, înainte de a ajunge la laborator, mergea de la gară direct la iaurgeria din Piața Ovidiu, de unde lua un iaurt și o plăcintă dobrogeană. Satisfăcut, venea la noi, aflați la doi pași. Aici, la Laboratorul de Oceanologie al Academiei Române, în clădirea singuratică cu o terasă mare spre Portul Tomis, în apropiere de frumoasa geamie Carol I, îl așteptam solemn, fiecare la locul său de muncă, frumos întreținut de Marina Bătrânu – laboranta care se pricepea la multe și făcea toate treburile cu tragere de inimă (curățenie, triajul probelor, croșetarea sacilor pentru drăgile de bentos, inclusiv...cafea). În marele laborator de fitoplancton dinspre mare se aflau dr. Skolka Vidor Hilarius – șeful colectivului și dr. Nicolae Bodeanu, alături erau laboratorul

de zooplancton, cu dr. Adriana Petran și laboratorul de chimie, cu dr. Florian Vasiliu. În camerele dinspre stradă erau amplasate biblioteca și cele două laboratoare de bentos ale Dr. Geza Müller și Dr. Marian-Traian Gomoiu. La demisol, unde se afla și terasa, erau laboratorul de triaj și magazia, în sarcina devotatului tehnician Petrică Mititelu. Ne așteptam șeful cu drag, nu cu teamă, ca pe un părinte, căci formam cu toții o familie. Astăzi, după ani, când cei mai mulți dintre noi au plecat în eternitate, sunt purtat de un sentiment de duioșie și frumoase amintiri ale tinereții, visurilor și avântului nostru. Lumina acestor clipe de viață nu se va stinge decât odată cu noi.

Și Profesorul sosea, uneori aducându-ne covrigi, iar dacă erau probleme generale de discutat ne adunam în bibliotecă, apoi purta discuții cu fiecare dintre noi în laborator. După amiaza continuam sau jucam șah. Cred că apropierea de generația tânără, pe care știa să o „citească” și să o înțeleagă îi țineau iubitului nostru dascăl perspectivele proaspete și relevante.

L-am întâlnit prima oară pe dr. Mihai Băcescu în toamna anului 1958, imediat după terminarea facultății clujene și urma să fiu angajat cât mai repede pe un post de cercetător stagiar la Laboratorul de Oceanologie al Academiei Române, la Constanța, adică la mine acasă. Nu știu cum de la guvern s-a emis un ordin prin care se blocau toate posturile pentru angajări. Atunci l-am cunoscut pe dr. Băcescu, care m-a sfătuit să merg acolo unde aveam repartiția guvernamentală – undeva departe, în Vâlcea, la o școală gimnazială, în Mateești-Horezu. „Mergi acolo și când va veni dezlegarea la angajări, te-om scoate noi, din pământ, din iarbă verde” mi-a spus Profesorul, adăugând „și, te rog, cât vei sta acolo, poate mă ajuți la o lucrare pe care o pregătesc de multă vreme, să văd ce cunoștințe au oamenii din zonă despre păsări”. Mi-a înmănat un ghid de 30 de pagini, cu întrebările ce aveam să le pun oamenilor. Am fost bucuros că-mi dăduse o sarcină, dar prea puțini au răspuns și la puține întrebări. Mai târziu, am aflat de lucrarea „Păsările în nomenclatura și viața poporului român”, un volum de 440 pagini apărut în 1961, la Editura Academiei, volum ce a stârnit un mare interes printre biologi și lingviști și cu care noi, tinerii învățăcei în cunoașterea mării de lângă noi, ne mândream – era lucrarea maestrului nostru care dezvăluia o altă valență a capacității sale ca naturalist, după volumul „Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român”, apărut în 1947.

Am plecat la Mateești-Horezu pentru a-mi lua postul în primire la 1 septembrie 1958 și am început școala. Dar, la 7 noiembrie mi-a sosit decizia de numire la Laboratorul de Oceanologie de la Constanța al Academiei Române. Am rămas la școală până la sfârșitul trimestrului și la 1 ianuarie 1959 m-am

prezentat la post. De aici încolo, aveam sa fiu contemporan 40 de ani cu unul dintre cei mai mari biologi naturaliști ai țării – Academicianul Mihai Băcescu.

Despre Profesorul Mihai Băcescu s-a scris mult, mult și frumos, în zile ale unor rotunde aniversări de ani împliniți sau de comemorări, cu evocarea unor amintiri dragi, cu aprecieri la superlativ și cu urări izvorâte din inimă. S-a spus mai puțin despre omul-savant în viața sa de toate zilele, în afara laboratorului, în expedițiile pe mare și deplasările pe teren, sau la reuniunile științifice. Cred că cei ce au fost în preajma marelui Profesor au datoriat să lase viitorimii cronica timpului lor, cu întâmplări și locuri inedite.

Ceea ce scriu astăzi reprezintă doar părerea mea despre dascălul meu, căruia îi păstrez o amintire luminoasă și o înaltă prețuire. În cele ce urmează voi prezenta trei întâmplări petrecute în apropierea profesorului meu.

La vânătoare de șerpi

Las amănuntele și menționez că, într-una din zilele de vară ale lui '59, Dr. Băcescu vine la Constanța și la sfârșitul treburilor curente cu echipa de cercetători ne spune că ar vrea să colecteze niște șerpi de pe coclaurile fostului șantier al Canalului Dunăre – Marea Neagră, loc de tristă amintire din timpul începuturilor comuniste de la noi, și ne întreabă dacă vrem să-l însoțim la această vânătoare. Împreună cu colegul Geza Müller, ne-am oferit să răspundem la provocare. La ora stabilită ne-am urcat într-un autobuz aglomerat al întreprinderii de transport în comun și în aproximativ o oră am ajuns la Năvodari. Am pornit apoi spre locul cunoscut, plin de buruieni, tușișuri, plin de pietre. Pe drum, Dr. Băcescu mă întreabă dacă îmi este frică de șerpi. Bineînțeles că i-am răspuns „Nu, nu-mi este frică”, dar nimeni nu știa ce este în sufletul meu, deși ne spusese că în acel loc nu sunt șerpi veninoși. Uitându-mă cu atenție în jurul meu în jungla de vegetație aproape uscată, văd târându-se un șarpe ce mi se părea uriaș și strig din toate puterile: „Domnu' doctor, șarpele!” După care aud un răspuns hotărât, imperativ: „Pune mâna pe el!”

Cu toată repulsia ce o simțeam, m-am mobilizat, strângând din dinți și apucând puternic șarpele de pe la mijloc, mai să-l rup în două, și l-am ridicat în sus ca pe un prețios trofeu. Dr. Băcescu s-a apropiat de mine și dându-mi un săculeț de pânză, m-a învățat cum să-l depozitez. Era primul șarpe capturat în expediție și învinsesem repulsia, învinsesem frica. În ora care a urmat am mai prins vreo două duzini de șerpi mari și frumoși, umplându-mi tolba. La fel și tovarășii mei. Am luat autobuzul înapoi, mulțumiți de captură, ascultând veseli istorioarele adevărate cu șerpi povestite de profesorul și șeful nostru. A fost o escapadă de neuitat.

Prin bazarul din Tunis

În perioada 01–11 iulie 1969 participam ca invitat al Centrului Mediteranean de Triaj (al probelor de organisme marine) la cea de-a doua Conferință Internațională asupra Meiofaunei, care avea loc în Tunisia, în condițiile excepționale oferite de Hotelul Hilton din Tunis. Programul se desfășura în jurul bazinului de înot al elegantului hotel, unde se purtau discuții asupra metodelor de studiere a meiofaunei – organisme de talie foarte mică, cu o mare importanță în ecosistemele acvatice și care abia atunci intraseră în atenția susținută a cercetătorilor. Rezultatele Conferinței au fost cuprinse într-un volum editat de Neil C. Hulings și John S. Gray – „A Manual for the Study of Meiofauna”. Smithsonian Contributions to Zoology, nr. 78: 83 p., 1971.

Întâmplarea a făcut ca, la câteva zile de la sosirea mea la Tunis, să vină și Dr. Băcescu, șeful meu, și, culmea, să ne întâlnim la același hotel. Profesorul venise pentru a susține o serie de conferințe la Universitate. A fost o mare și neașteptată bucurie să ne întâlnim și să petrecem timpul liber împreună. Discutam în cameră la un uriaș pepene verde, dulce și răcoritor, sau la un pahar de vin roșu. După program mergeam să vizităm orașul și, mai ales, bazarul, care pentru noi reprezenta un lucru deosebit de interesant, pe care nu-l mai întâlnisem. Bazarul (souk) e desprins parcă dintr-o poveste, fiind o adevărată bijuterie. Plimbarea prin bazar mi-a rămas bine întipărită în memorie. Parcă intri într-un labirint, într-un hățiș de străduțe înguste, întortocheate, intrate la întâmplare una în alta, pline de oameni și de magazine, dughene și chioșcuri de tot felul, cu minuni ca cele din peștera povestirii lui Ali Baba, care îți iau ochii, oferind totul și tot ce se poate imagina, de la apa „chioară” până la condimente și tot ce poate face mâna neobosită a meșteșugarilor tunisieni – ceramică, covoare, carpete berbere, vase de aramă, confecții, costume populare, bibelouri, bijuterii, argintărie, pielărie, țesături și împletituri etc., fără a mai vorbi de tarabele sau vânzătorii ambulanți de fructe, de carne și pește. În fiecare cotlon există ceva interesant pentru a fi văzut. O plimbare pe străzile înguste este captivantă, iar vânzătorii, foarte insistenți în invitațiile lor, dar nu agresivi, pot fi evitați cu un zâmbet și cu un hotărât „nu, mulțumesc”.

Ne plimbam prin bazar, admiram multe din lucrurile expuse, admiram măiestria de lucru a artizanilor imperturbabili, încrustând pe loc argint în arabescurile tăvilor de aramă, iar la apariția bunătăților locale – fructe exotice, produse marine proaspete sau conservate, pește uscat, băuturi răcoritoare

autohtone, lapte de palmier, la rugăminte dr. Băcescu, trebuia să ne oprim. Eu mergeam parcă străin de toate, având în minte „instructajul îngerului păzitor” înaintea de plecarea din țară: „aveți grijă, tovarășu’, să nu vă prindă ăia în clenci”. Și ne opream, iar Profesorul intra în discuție cu vânzătorii – cum se cheamă una și alta în limba lor, la ce servește, cum se prepară, și atâtea altele, pe care le nota în nedespărțitul său carnețel. Eu mai interveneam spre a-l domoli din a gusta unele feluri dubioase ochiului meu, care ar fi putut să-i amenințe sănătatea. Când curiozitatea era prea mare, nu mă asculta, dar nici nu a avut vreo problemă.

În bazar vitrinele lipsesc. Totul este la vedere, iar vânzătorii, foarte amabili, te invită, îți explică și recomandă și, dacă nu cumperi nimic, nu se supără. Încântați de frumusețea costumelor populare, ne-am oprit undeva să le admirăm. Am zăbovit, cu multă admirație, la costumele populare tradiționale, mai puțin văzute pe stradă la bărbați și mai mult la femei, în special la cele mai în vârstă. În general, ele sunt simple, cu broderii armonios colorate. Vânzătoarea la care ne-am oprit încerca, cu mult suflet, să ne arate și să ne explice piesele costumelor populare, încercând să ne convingă, doar-doar vom cumpăra ceva. Costumele, cele pentru bărbați, ni se păreau interesante și atrăgătoare, ele fiind singura noastră alternativă de a cumpăra ceva din puținii bani; da, singura alternativă, neinteresându-ne, din nepricepere, frumoasele, elegantele și, totodată, costisitoare costume pentru femei, văzute în treacăt, care ar mai fi reclamat și bijuterii însoțitoare ce-ți luau ochii prin diversitatea de forme, culori și compoziții. Am trecut prin mână și chiar am probat unele piese ale costumului tunisian și ne amuzam. Vânzătoarea ne stimula cu ofertele ei în cascadă.

Principala piesă a costumului ceremonial pentru bărbații din Tunisia se numește jebba, un fel de halat lung făcut din in, mătase sau lână, adesea împodobit cu niște broderii, dar nu foarte mult (spre deosebire de îmbrăcămintea femeilor), manta care acoperă întregul corp, cu excepția antebrățelor și a gambelor, purtată peste o cămașă din in cu guler și mâneci lungi, o vestă (farmla) și pantaloni largi ca o pungă (sarouel) sau șalvari, susținuți de un fel de brâu lat de mătase; în picioare poartă papuci din piele, frumos decorati; pe cap, pentru ocazii speciale și ceremonii, tunisienii poartă ceea ce se numește chéchia, un fes din pâslă roșie și cu un ciucure negru care se potrivește perfect; la gât poartă un fular. În timpul iernii, folosesc o mantie de lână tare, numită burnoose – o mantie lungă cu glugă, colorată în dungi maro și alb, populară în lumea arabă.

În cele din urmă Profesorul îmi spuse: „Măi, ce zici, îmi place ăsta. Ce zici? Să-l iau?” Era un costum simplu, frumos și ieftin alcătuit, în principal,

din jebba, sarouel și chéchia, sau pe românește, mantie, șalvari și fes. Iar sfatul meu a fost: „Cred că e o amintire frumoasă, dacă vă place, luați-l. Acest costum poate fi folosit de dumneavoastră, acasă în timpul verii, când e foarte cald în București, să-l îmbrăcați și să lucrați comod”. Profesorul, lămurit de răspunsul meu, cumpără pe loc costumul popular tunisian.

Mulțumiți de plimbarea făcută într-o lume reală, departe de stilul nostru de viață, terminam într-o simplă bodegă tunisiană cu un pahar de vin roșu însoțit de o mică gustare. Eu eram fericit că Profesorul îmi ieșise în cale.

Odată, peste mai mult timp, Profesorul mi-a mărturisit ce bine a făcut că și-a cumpărat costumul popular în bazarul din Tunis. De ziua nepoatei sale, Mihaela, a îmbrăcat exoticul costum tunisian, care a fost centrul atenției, bucuriei și veseliei tuturor participanților. Abia după mai mulți ani, distinsa Doamnă Băcescu m-a întrebat cu bunăvoință: „Tu l-ai sfătuit pe Mihai să cumpere costumul acela tunisian?” Am răspuns ceva, însă n-am știut dacă întrebarea a fost spre laudă sau spre dojană, dar discuția noastră s-a încheiat în termeni de bucurie.

Ei bine, a meritat din plin vizitarea bazarului și micile cumpărături norocoase, negociate cu vânzătorii, dar, cu siguranță, nu sub valoarea lor adevărată. Mai mult, privesc cu oamenii și zumzetul din jur, cu străduțele parcă încălcite, gata să te „devoreze”, în care te simți pierdut, a fost uimitoare. Uimitor a fost și însoțitorul meu, Profesorul, cu atitudinea sa prietenoasă, care se interesa intrând în discuții cu oamenii simpli despre cum se lucrează un obiect, cum se numește în limba locală, care gusta atunci când i se oferea ceva și mulțimea laudativ și din nou, nota tot în carnețelul său. Nu avusesem niciodată o asemenea experiență, dar aceasta mi-a rămas în memorie pentru totdeauna, fiind o adevărată lecție. Cunoscusem, mai bine de data asta, nu numai maestrul, dar și Omul.

*După vipere în Pre-Sahara – din avionul-taxi pe cămilă, din nou
în zbor și apoi cu limuzina după șerpi veninoși în deșert*

Încă din prima zi a întâlnirii noastre de la Tunis, Profesorul mi-a vorbit despre o invitație primită de la un coleg tunisian de a face o scurtă vizită la Gabes pentru a vedea niște șerpi ai deșertului în habitatul lor, șerpi de care zoologul se interesase cândva. Se cunoscuse cu tunisianul în Franța, unde acesta făcuse studii de oceanologie, și, într-un fel, se împrieteniseră. Păstrau o legătură rară, dar se întâlneau regulat la Congresele CIESMM. Terminând studiile, tunisianul se întoarce acasă și, după o perioadă de activitate științifică, devine guvernator

al regiunii Gabes, ajungând să-i facă invitație Profesorului să-l viziteze și să-i ofere 2–3 exemplare de șerpi veninoși din deșertul saharian. Prezența la Tunis îi oferă Dr. Băcescu prilejul să răspundă invitației de a merge după vipere la ele acasă; îmi povestește toată istoria provocării invitației și îmi propune să-l însoțesc. După ce ne-am făcut o chibzuită socoteală cu fondurile noastre destul de reduse și am studiat cum puteam ajunge și cât ne-ar costa, am hotărât să răspund propunerii.

Odată cu dezvăluirea intenției, Profesorul mi-a ținut un adevărat curs captivant despre șerpi în general, și despre cei din Africa, în special. Mi-a vorbit de celebra cobra egipteană (Naja haje), cobra cea mai comună din Africa, în deșertul Sahara, care poate măsura până la 2,4 m și este responsabilă pentru multe decese. Mi-a povestit despre cobra neagră (Naja nigricollis) care apare, de asemenea, pe tot cuprinsul Africii, șarpe care rareori scuipă, dar este capabil să atomizeze exact veninul la o distanță de până la 7 m și mușcă impredictibil, veninul său neurotoxic provocând leziuni grave.

Cei mai frecvenți șerpi veninoși din Sahara – și singurii care se pot întâlni în dunele de nisip – sunt viperele de deșert Cerastes cerastes, numiți pentru „coarnele” lor distinctive, situate deasupra fiecărui ochi; pe lângă aceștia există numeroși alți șerpi veninoși, dar majoritatea lor, șerpi mici și mijlocii, nu sunt la fel de periculoși ca viperele și cobrele deșertului (Daboia deserti, Daboia mauritanica). Eram fascinat de numeroasele cunoștințe despre reptile ale Profesorului, pe care îl cunoșteam bine din preocupările sale despre pești și păsări, nu mai vorbesc despre crustaceii marini, dar și alte nevertebrate, unde excela pe plan mondial.

Am reușit să facem planul escapadei și să confirmăm sosirea la Gabes. Cu inima puțin strânsă, am luat un mic avion-taxi și ne-am ridicat în aer admirând de sus priveliștea. După o jumătate de oră, pilotul ne anunță despre o defecțiune minoră a motorului, care va fi remediată după o aterizare la prima improvizație de aeroport. Aterizăm, iar aici, câteva cămile cu însoțitorii lor așteptau turiști. Probabil că așa au fost aranjate lucrurile, despre care nu ni se spusese nimic. La insistențele „ghizilor” de pe lângă cămile, în schimbul unei sume modeste, am urcat pe rând pe blânda cămilă și ne-am mișcat prin jur, până ce am fost invitați în avion. Pe aeroportul din Gabes, prin grija guvernatorului regiunii, gazda noastră, ne aștepta o limuzină oficială, elegantă, cu aer condiționat, ce mi se părea uriașă. Scurt popas la hotel unde am primit o cameră și apoi un drum de două ore până undeva în Pre-Sahara, pentru o plimbare pe jos în deșert și o întâlnire cu paznicul rezervației. Sub soarele puternic, căldura ne topea în marea

de nisip. N-am întâlnit șerpi, dar paznicul, pregătit, a înmânat Profesorului două borcane cu probe acoperite în ziare; erau viperele ce trebuiau să ajungă la Muzeul „Grigore Antipa” prin grija și stăruința Dr. Băcescu. Prețiosul „trofeu” al scurtei noastre călătorii, depozitat în borcane, a fost pus în portbagaj, după ce mai întâi fusese asigurat în săculeți de pânză. Drumul de întoarcere ne-a obosit și mai mult, dar, după un duș la hotel, eram gata să răspundem invitației gazdei noastre, de a lua cina la Palatul Guvernatorului. Valorosul „trofeu” al Profesorului, care trebuia să ajungă la București, la Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, a fost provizoriu depozitat în balconul camerei.

Guvernatorul ne-a întâmpinat cu prietenie, invitându-ne în holul palatului la un pahar mare cu suc rece de portocale. S-au depănat câteva amintiri și apoi am fost invitați la masă: cambulă, friptură de oaie și salată, prăjituri tunisiene, ceai de mentă și cafea. După circa o oră și jumătate ne-am luat rămas bun, urmând ca dimineața să ne ducă limuzina la aeroport. Pe drum spre hotel apreciam masa bună la care participasem, cu regretul că nu am avut o bere sau un vin. Ne-am abătut rapid la un bar pentru a ne reface echilibrul hidric dereglat în peripețiile și căldura din timpul zilei, bând cu sete, mai ales după peștele de la cină, câte o halbă cu bere. Ne-am grăbit apoi la hotel, unde Profesorul a început să vadă de viperele achiziționate și să mă „amenințe”, mai cu glume și povestiri, mai în serios, că peste noapte va ține borcanele cu vipere în cameră, sub pat. N-am zis nimic, însă am avut grijă ca atunci când Profesorul se afla în baie, să verific care e realitatea. Am controlat repede și viperele se aflau la locul lor, în balcon. În final, au ajuns în bune condiții la muzeul din București, în ciuda vigilenței vameșilor.

Am prezentat această întâmplare neobișnuită la care am luat parte ca mentor și învățăcel al Profesorului Băcescu, adevărat zoolog, interesat și pasionat nu numai de viețuitoarele mărilor și oceanelor, ci și de întreaga biodiversitate, chiar și de speciile „accentuate” ce alcătuiesc fauna exotică”.

Notă: Adresăm mulțumiri doamnei profesoare Rodica Maria Gomoiu, pentru amabilitate și sprijinul acordat în vederea publicării articolului. Doamnei Mirela Adriana Anghelache – secretar de redacție al revistei *Studii și Comunicări/DIS* – mulțumiri călduroase pentru sugestiile oferite și implicarea în finalizarea pregătirii textului pentru tipar. Fotografia a fost obținută prin amabilitatea doamnei dr. Teodora-Maria Onciu, căreia îi mulțumim.

Bibliografie:

- [1] Băcescu Mihai C., *Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român*. Monographia, nr. 3, 1946, Institutul De Cercetări Piscicole Al României. Imprimeria Națională București, 218 p., 1947.
- [2] Băcescu Mihai C., *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. Editura Academiei R.P.R, 441 p . + 5 pl., 1961.
- [3] Hulings Neil C. și Gray John S.A., *Manual for the Study of Meiofauna*. Smithsonian Contributions to Zoology, nr. 78: 83 p., 1971.